

NIEKTORÉ SOCIÁLNE ASPEKTY ČINNOSTI REVÍZNYCH KOMISIÍ JRD V PROCESE KONCENTRÁCIE A ŠPECIALIZÁCIE ICH VÝROBY

R. HASPRA, D. SAGARA

HASPRA R., SAGARA D. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Bratislava). *Some Social Aspects of the Activities of the Unified Agricultural Co-operatives' Auditing Committees in the Process of Concentration and Specialization of Agricultural Production*. Sbor. ÚVTIZ-Sociol. zeměd. 12 (2) : 115-127, 1976.

It is one of the most important tasks in the present stage of development of our socialist agriculture to reach a higher degree of quality and perfection on all the levels of management. With growing socialization and further division of work, with concentration and specialization taking the form of co-operation and integration the importance of this need increases also in the unified agricultural co-operatives. The auditing committee has an exceptional position in the sphere of the improvement of management. Its activities are standardized in detail in the Act on the Co-operative Farming and in the Model Statute for the Co-operatives. It has been found out, on the basis of the structural analysis of these bodies according to selected biosocial characters, which demographic, social and professional groups are represented by their membership and what is the level of their qualification from the point of view of their activity. The research took place in the unified agricultural co-operatives incorporated in several existing forms of integration processes. In spite of the partial and relative improvement the results have confirmed that the functional importance of this body has not been fully appreciated. The auditing committees under study consisted mostly of men of higher age groups, with primary education, of peasant families, working mostly as machinery operators. On the whole the qualification of the members was found to be inadequate for efficient performance of the committee's duties. In the newly formed establishments based on co-operation and integration the auditing committee's cadre supply is beginning to improve. It brings about new conditions for a more qualified performance of this body's function with the collective managerial system for the new large scale co-operative enterprises of the socialist type.

concentration; specialization; co-operation; unified agricultural co-operatives' statute; auditing committees; structural analysis; biosocial character

Zdokonalovanie riadenia na všetkých stupňoch národného hospodárstva postavil XV. zjazd KSČ ako jednu z najdôležitejších úloh pri zabezpečovaní jeho záverov v období šiestej päťročnice. Poukázal hlavne na subjektívne príčiny, z ktorých pramenia slabiny v riadiacej, plánovacej, ekonomickej i organizátorskej a sociálnej činnosti. Riešenie a postupné odstraňovanie týchto nedostatkov popri inom podmienil aj potrebu v ešte širšej miere vytvárať podmienky a priestor pre rozvoj a prehlbenie rozvíjania iniciatívy a účasti pracujúcich na riadení. Uplatňovanie princípu kolektívnosti by sa malo stať spoľahlivou cestou ako sa vyvarovať jednostrannosti v rozhodovaní a zbytočných chýb. Lepšie využívanie týchto faktorov prispeje k upevneniu socialistickej demokracie.

Naznačenej problematike sa venovala mimoriadna pozornosť už v období medzi XIV. a XV. zjazdom strany. Skvalitňovanie riadenia je osobitne aktuálne v poľnohospodárstve. Túto potrebu zdôraznil na októbrovom pléne ÚV KSČ v r. 1975 kandidát predsedníctva a tajomník ÚV KSČ Ján Baryl slovami, že v poľnohospodár-

stve „je stále ešte veľa administratívnej práce a rutiny namiesto konkrétnej organizátorskej práce, veľa rezortnosti a úzko podnikových prístupov namiesto uplatňovania celospoločenského záujmu“.

Smernica pre hospodársky a sociálny rozvoj ČSSR v rokoch 1976 až 1980, schválená XV. zjazdom KSČ, stanovuje poľnohospodárstvu náročné výrobné a sociálno-ekonomické úlohy. Ich plnenie je spojené s ďalšou prestavbou poľnohospodárstva, ktorú charakterizuje vyšší stupeň zospolečenšenia a prehlbovania delby práce cestami koncentrácie a špecializácie v prvovýrobe a jej integrácie s potravinárskym, resp. spracovateľským priemyslom. Súčasný rýchly rozvoj výrobných síl a výrobných vzťahov, ktorý akceleruje aj v tomto odvetví národného hospodárstva vedeckotechnická revolúcia, kladie vysoké nároky na neustále zdokonaľovanie riadenia organizácie, predovšetkým v družstevnom sektore. Vyžadujú si to nielen špecifické prvky „skupinovosti“ družstevného socialistického vlastníctva, ale spolu s nimi celý nastúpený integračný proces. Dochádza tu k prehĺbeniu socialistických vlastných vzťahov vnútri družstva a k rozvoju vyšších foriem spolupráce medzi družstevníkmi navzájom i medzi družstevnými a štátnymi organizáciami. Proces zblížovania obidvoch socialistických foriem vlastníctva sa dostáva takto do vyššieho a konkrétnejšieho štádia.

Naznačenému procesu sa prispôsobujú aj inštitucionálne stránky organizácie a riadenia. V súvislosti s integračnými prúdmi sa vytvárajú normy, ktoré dôsledne rešpektujú potreby technicko-ekonomickej a širšej spoločenskej efektívnosti riadenia. Potrebu takýchto noriem, osobitne v jednotných roľníckych družstvách, rieši „Zákon o poľnohospodárskom družstevníctve“ č. 122/1975 Zb. z 13. novembra 1975 a „Nariadenie vlády ČSSR, ktorým sa vydávajú Vzorové stanovby jednotných roľníckych družstiev a upravuje sa postup pri vypracovaní a schválení stanov družstva, ich zmien a doplnkov“ číslo 137/1975 Zb. zo 4. decembra 1975.

Zákon o poľnohospodárskom družstevníctve a Vzorové stanovby JRD aj v súčasných nových podmienkach slúžia ako nástroj upevňovania družstiev z hľadiska nových ekonomických a výrobných vzťahov v oblasti poľnohospodárstva. Možno povedať, že ich cieľom a zároveň funkciou je predovšetkým:

- posilnenie organizátorskej a riadiacej funkcie a vplyvu štátu voči JRD
- prehĺbenie účasti družstevníkov na riadení a správe svojho družstva
- prispôbenie orgánov vedenia a správy JRD novým podmienkam
- rozšírenie a posilnenie práva užívania pôdy
- zblíženie postavenia družstevných roľníkov s postavením ostatných pracovníkov
- vytváranie nevyhnutného priestoru pre rozvoj koncentrácie a špecializácie a pre rozvoj kooperačnej spolupráce.

Z aspektu sústavného skvalitňovania riadenia JRD nás na tomto mieste zaujíma hlavne plnenie cieľov a funkcií v oblasti rozvíjania iniciatívy a prehĺbovania účasti družstevníkov na riadení a správe svojho družstva. Zákon i stanovby presne vymedzujú zásady organizácie, riadenia a správy družstva a činnosti jeho orgánov. Pri hľadaní a odhaľovaní rezerv či už v riadení alebo činnosti družstva ako celku, plní mimoriadnu úlohu revízná komisia. Je kontrolným a revíznym orgánom družstva a má v ňom, v porovnaní s ostatnými volenými orgánmi v riadiacom systéme družstva, osobitné postavenie. Jej existenciu a fungovanie možno posúdiť z niekoľkých aspektov:

— Revízná komisia je nezávislá od predstavenstva JRD a predsedu družstva a za svoju činnosť zodpovedá iba členskej schôdzi, ktorú v prípade potreby má právo zvolať.

— Jej členmi nemôžu byť členovia predstavenstva, ani osoby im blízke, vedúci odborní pracovníci poverení riadením jednotlivých úsekov činnosti alebo organizačných jednotiek, ekonóm, účtovník a členovia zodpovedajúci za hotovosť alebo hodnoty, ktoré sú povinní zúčtovať.

— Dôležitosť a závažnosť existencie revíznej komisie v družstve určuje jej činnosť. Zvýrazňuje to skutočnosť, že vo veľkom zlučenom družstve predseda komisie môže byť uvoľnený z ostatnej činnosti a práce v JRD. Komisia orientuje svoju činnosť na kontrolu a previerku vecnej správnosti a včasnosti účtovných dokladov, plnenie výrobných úloh a dodávkových záväzkov, vykonáva náhodné kontroly hospodárenia v ktorejkoľvek organizačnej jednotke družstva, hlavne z hľadiska usklad-

nenia a využívania poľnohospodárskych výrobkov, peňažných a materiálnotechnických prostriedkov, budov, strojov, zariadení, zvierat atď. Koncom hospodárskeho roka sa zúčastňuje výročnej inventúry a pre členskú schôdzu vypracováva správu o hospodárení družstva za celý rok. Pri každej kontrole a previerke sleduje, či pri správe družstevných záležitostí dodržiať orgány, funkcionári, odborní pracovníci i ďalší členovia zákony a iné všeobecne platné normy, právne predpisy, stanov a ostatné vnútrodružstevné predpisy. Ďalej preveruje plnenie uznesení členskej schôdze a orgánov družstva, dodržiavanie zásad družstevnej demokracie, ako sa dbá o ochranu družstevného majetku, ako si členovia plnia svoje povinnosti atď.

— Vychádzajúc zo samotného obsahu činnosti revíznej komisie, tak ako zladen iný volený orgán či komisia v riadiacom systéme družstva, uplatňuje princípy demokratických zásad účasti, resp. participácie na riadení. V prvom rade sa priamo zúčastňuje na riadení družstva na základe výkonu svojej hlavnej činnosti previerkami, revíziami a kontrolami s cieľom odhaľovať rezervy a zdroje v organizačnej, riadiacej, ekonomickej, výrobnjej, technickej i sociálnej oblasti, čím je zároveň povinná prispievať k celkovému zlepšeniu činnosti družstva a jeho ostatných orgánov, jednotlivých organizačných jednotiek, útvarov i jednotlivcov. Okrem toho môže pôsobiť aj ako sprostredkovateľ účasti na riadení ostatným členom družstevného kolektívu. Tu môže plniť svoju funkciu nepriamej účasti. Je to tým, že každý člen družstva má právo obrátiť sa na revíziu komisiu a tá je povinná žiadosť, kritiku, návrh alebo podnet prešetriť a v prípade potreby žiadať nápravu. O výsledkoch kontroly predkladá komisia revízny nález predstavenstvu alebo členskej schôdzi.

Stručný náčrt činnosti revíznej komisie a jej postavenie v organizačnom systéme družstva predpokladá, že by v nej mali pracovať kvalifikovaní a odborné vyskolení členovia, ktorí dokážu kvalitne zvládnuť a splniť úlohy, ktoré sú na nich kladené. Vysoký stupeň kvalifikovanosti, politickej a ideovej vyspelosti vyžaduje skutočnosť, že revízia komisia sa pri uplatňovaní výsledkov svojej práce na zlepšenie činnosti družstva dostáva do partnerskeho vzťahu s jeho profesionálnym vedením. Nedostatočné odborné, politické alebo ideové zdôvodnenie predloženého nálezu, návrhu alebo opatrenia môže znamenať, že kvalifikované vedenie družstva si ho neosvojí a dobrá snaha revízneho orgánu nemusí mať žiadúci efekt, ba môže dôjsť aj k frustácii jeho členov.

Potreba skvalitnenia činnosti revíznych komisií sa prejavuje zvlášť v zlúčených družstvách. Zložité organizačné a riadiace štruktúry a prehlbujúca sa deľba práce vo vnútropodnikových útvaroch vytvára celkom novú situáciu z hľadiska informovanosti i vnútrodružstevnej demokracie. Radoví výkonní pracovníci, ale aj riadiaci pracovníci v dôsledku zvyšujúcej sa špecializácie sú vystavení zvýšenému tlaku na hlbšie, tým aj jednostranejšie ovládnutie určitej stránky alebo časti výrobného procesu až operácie, čo v samotnom dôsledku môže znamenať stratu prehľadu o výrobnjej, hospodárskej, organizačnej i riadiacej činnosti družstva ako celku. V menších družstevných podnikoch predpoklad tohto problému nebol tak výrazný. Vo veľkých zlúčených družstvách teda objektívne klesá možnosť účasti jednotlivca na spoločenskej kontrole v rámci podniku ako celku. Za tejto situácie rastie význam a funkčnosť činnosti revíznej komisie z hľadiska všetkých vyššie uvedených štyroch aspektov, predovšetkým s ohľadom na potrebu a možnosť účasti družstevníkov na riadení.

Na základe načrtnutých úvah sa chcú autori s čitateľom zamyslieť nad existenciou a fungovaním revíznych komisií JRD v podmienkach ďalšej koncentrácie a špecializácie ich výroby pomocou kooperácie a zlučovania. Oprú sa pritom o výsledky svojej nedávnej teoreticko-empirickej práce v danej problematike.

MATERIÁL A METÓDA

Štúdium naznačených problémov sa uskutočnilo v rámci riešenia výskumnej úlohy (Sagara et al., 1974). Jeho predmetom bola predovšetkým analýza sociálnej štruktúry a činnosti revíznych komisií podľa týchto biosociálnych znakov: pohlavie, vek, sociálny pôvod, profesionálna činnosť, resp. socioprofesionálna dráha a dĺžka trvania členstva v komisii. Išlo o zistenie, ktoré demografické a sociálne skupiny v družstve sú nositeľmi členstva a realizátormi činnosti revíznych komisií. Zároveň sa posudzoval a hodnotil predpoklad kvalifikačnej pripravenosti na výkon činnosti v komisii.

Naznačené otázky sledovali riešitelia vo vzorke JRD, ktoré sa zapojili do nie-

ktorej z foriem kooperačných, resp. integračných procesov v našom poľnohospodárstve a vyvíjali v nich činnosť. Išlo o tieto kooperačné zariadenia a podniky:

- kooperačné zariadenie v rastlinnej výrobe – sušička krmív (ZK RV ŠK)
- kooperačné zariadenie v živočíšnej výrobe – veľkovýkrmňa ošípaných (KZ ŽV VOŠ)
- spoločný poľnohospodársky podnik (SPP s názvom Spoločný družstevný hydinársky podnik SDHP)
- zlúčené jednotné roľnícke družstvá.

Potrebné empirické podklady pre štúdium biosociálnych znakov členov komisií sa získali z osobnej evidencie. Pre analýzu samotnej činnosti revízneho orgánu sa využili zápisnice z jeho rokovaní, ďalej zápisnice z členských schôdzí JRD, výročných správ a schôdzí predstavenstva. Všetky získané dokumenty sa podrobili obsahovej analýze. Kvantitatívne údaje sa vyhodnotili štatisticky. Okrem toho riešitelia využili výsledky dotazníkového zisťovania, ktorého vzorku tvorili členovia volebných družstevných orgánov (N = 142, čo predstavovalo 80 % zo základného súboru), profesionálni riadiaci pracovníci (N = 278, čo bolo 47,8 % zo základného súboru) a radoví pracovníci (N = 480, čo tvorilo 8,5 % základného súboru).

VÝSLEDKY

Prvú skupinu analyzovaných a hodnotených podnikov tvorili družstvá uskutočňujúce aktívne kooperačné väzby. Každé zo 14 sledovaných, ktoré boli členmi vyššie uvedených kooperačných zariadení a spoločného poľnohospodárskeho podniku, malo revíznú komisiu v počte od 3 do 7 členov.

Socioprofesionálnu štruktúru členov revíznych komisií obsahuje tab. I. Vcelku ukazuje pomernú vyrovnanosť v zložení tohoto revízneho orgánu. Základom členstva boli muži, ktorí tvorili až trojštvrťinový podiel. Vek členov mal ťažisko v kategórii od 36 do 45 rokov, s výnimkou družstiev kooperujúcich v spoločnom družstevnom hydinárskom podniku, kde bol posun k staršej vekovej skupine. Z hľadiska tohoto ukazovateľa možno uviesť, že členstvo revíznych komisií vzorky tvorili prevažne družstevníci strednej generácie, ktorí predstavovali najproduktívnejšiu vekovú skupinu.

Takto kladne už ale nemožno hodnotiť zloženie revíznych komisií podľa takého závažného znaku ako je formálne školské vzdelanie a tým do určitej miery aj kvalifikácia. V členských JRD ich tvorili pracovníci výlučne so základným vzdelaním. Iba v jednom prípade sa zaznamenal vyšší stupeň školskej prípravy, a to odborná učňovská škola. Potvrdila sa hypotéza výskumu, že vedenia družstiev, ale s nimi aj radoví družstevníci, nedoceňujú tento významný volený kontrolný družstevný orgán z aspektu kvalitného a kvalifikovaného výkonu činnosti jeho členov. Revíznou komisiou v sledovaných JRD mohli takto plniť len formálnu stránku svojej existencie, bez kvalifikovaných nárokov na výsledok funkčnej činnosti a právomoci podľa platných noriem.

Uvedené zistenie potvrdzuje aj hodnotenie podľa ďalších dvoch znakov, a to podľa dĺžky členstva v komisii a podľa sociálneho pôvodu. Vo väčšine prípadov sa prejavil nízky stupeň stability členov, keď prevažná časť z nich vykázala funkčné obdobie v dĺžke pod 5 rokov. Časté zmeny členov v komisiách nemohli prispieť ku zkvalitňovaniu ich činnosti. Ďalej sa ukázalo, že pozíciu členov revíznych komisií v družstvách vzorky často zastávali zaslúžilí zakladajúci členovia, prípadne dôchodcovia, ktorí zrejme požívajú úctu a dôveru, čo ako hlavné kritérium pre tak zodpovednú

I. Socioprofesionálna štruktúra revíznych komisií JRD zapojených do integračných procesov — Social and professional structure of the unified agricultural co-operatives' auditing committees involved in the integration processes

Znak	Alternatíva znaku	JRD kooperujúce v			Štruktúra RK SDHP
		KZ RV	KZ ŽV	SDHP ×	
Počet JRD Počet členov v komisiách	— —	3 15	4 14	7 21	— 3
Pohlavie	ženy muži	— 15	3 11	6 15	— 3
Vek (roky)	do 35 36—45 46—60 nad 60	26,7 53,3 6,7 13,3	— 64,3 35,7 —	4,8 28,6 42,9 23,7	— 66,7 33,3 —
Vzdelanie	základné vyučení stredoškolské vysokoškolské	100,0 — — —	100,0 — — —	95,2 4,8 — —	— — — 100,0
Sociálny pôvod	roľnícky robotnícky iný	46,7 53,3 —	71,4 28,6 —	85,7 9,5 4,8	33,3 33,3 33,4
Pracuje v odvetví (profesia)	RV ŽV mechanizácia vo vedení iné	6,7 20,0 66,7 6,6 —	21,4 42,9 35,7 — —	23,7 19,0 52,5 4,8 —	— — — 100,0 —
Dĺžka členstva v komisii (v rokoch)	do 5 6—10 nad 10	73,3 20,0 6,7	21,4 71,4 7,2	85,7 14,3 —	— — —

funkciu samo o sebe nemôže postačiť. To potvrdzuje aj hodnotenie štruktúry členov podľa sociálneho pôvodu. Prevažná väčšina ich patrila medzi bývalých roľníkov. Aj keď si za dlhoročné obdobie práce v družstve osvojili veľkovýrobné spôsoby hospodárenia, predsa v oblasti kontroly, odhalovania nedostatkov a hľadania rezerv v ekonomike, organizácii a riadení samotná skúsenosť vo výrobe nestačí.

Analýza podľa profesionálnej činnosti odhalila nevyváženosť zástupcov z jednotlivých výrobných odvetví. Kvantifikácia údajov naznačila, že dominovali traktoristi a remeselníci, teda členovia pracujúci na úseku mechanizácie, resp. pomocných činností. Tento jav možno pokladať za odraz významu, ktorý sa prikladá technickému pokroku a jeho váhe v družstve. Na druhej strane však nevyváženosť jednotlivých profesií môže viesť až k nefunkčnej prestíži jedných a oslabeniu záujmu druhých.

Komparácia zloženia revíznych komisií JRD kooperujúcich v Spoločnom družstevnom hydinárskom podniku s tým istým orgánom v samotnom tomto novom podniku ukázala podstatné rozdiely. V revíznej komisii SDHP boli predovšetkým mladší, vzdelanejší a tým aj formálne kvalifi-

kovanejší pracovníci. Všetci členovia mali vysokoškolské vzdelanie. Okrem toho všetci pracovali v profesionálnych vedeniach vlastných kooperujúcich družstiev. Zistená štruktúra vyplývala zrejme jednak zo zásad a noriem tvorby volených orgánov SDHP, ale tiež zo záujmu členských JRD dôkladne poznať výrobnú, ekonomickú i organizačnú a riadiacu činnosť kooperujúceho zariadenia.

Podobné javy sa ukázali aj v JRD, ktoré vytvorili nové zlúčené celky. Podrobný prehľad prináša tab. II. Kým v pôvodných družstvách pred

II. Komparácia sociálnej štruktúry revízných komisií JRD pred a po zlúčení — Comparison of the social structure of the unified agricultural co-operatives' auditing committees before and after their merging

Znak	Alternatíva	Pôvodné JRD		Zlúčené JRD	
		Dobrá Níva	Topoľčianky	Dobrá Níva	Topoľčianky
Počet JRD	—	6	5	1	1
Počet členov v komisiách	—	22	17	6	11
Pohlavie	muži	20	14	6	6
	ženy	2	3	—	5
Vek (roky)	do 35	—	—	—	27,3
	36—45	22,7	11,8	33,3	36,4
	46—60	59,1	41,2	66,7	36,3
	nad 60	18,2	47,0	—	—
Vzdelanie	základné	100,0	100,0	83,3	90,9
	vyučení	—	—	—	9,1
	stredoškolské	—	—	16,7	—
	vysokoškolské	—	—	—	—
Sociálny pôvod	roľnícky	95,5	35,3	66,6	63,6
	robotnícky	4,5	47,1	16,7	27,3
	iný	—	17,6	16,7	9,1
Pracuje v odvetvi (profesia)	RV	36,4	17,6	—	45,5
	ŽV	27,3	35,3	—	45,4
	mechanizácia	36,3	17,7	50,0	—
	vo vedení	—	—	33,3	9,1
	iné	—	29,4	16,7	—
Dĺžka členstva v komisii (v rokoch)	do 5	77,3	17,6	100,0	100,0
	6—10	18,2	64,7	—	—
	nad 10	4,5	17,6	—	—

zlúčením bol pre zloženie revízných komisií vcelku charakteristický prevažný podiel mužov starších vekových kategórií, v novovytvorených zlúčených družstvách nastalo relatívne omladenie tohoto orgánu. Oproti pôvodným počtom sa komisie rozšírili a výrazne posilnili mladšími vekovými kategóriami. Tento jav možno pokladať za pozitívny.

Na druhej strane zreteľné zmeny sa však už nezaznamenali podľa kvalifikačnej pripravenosti. Určité zlepšenie nemožno pokladať za dosta-

čujúce, hoci predseda každej komisie má vyššie ako základné vzdelanie, lebo ťažisko opäť tvoria členovia so základným vzdelaním.

Neustále tu ostal podstatný rozdiel v porovnaní s novovytvoreným SDHP, kde revíziu komisiu v čase zisťovania tvorili traja členovia s vysokoškolským vzdelaním. Títo vysokokvalifikovaní špecialisti môžu zodpovedne a so znalosťou problematiky vykonávať svoju funkciu. Možno predpokladať, že profesionálni riadiaci pracovníci, zastupujúci svoje materské JRD, majú za úlohu chrániť záujmy členských podnikov. Ani v ostatných zastupiteľských orgánoch v SDHP neboli nekvalifikovaní pracovníci. Potvrďuje to skutočnosť, že členským podnikom ide o to, aby ich v kooperácii zastupovali ľudia s čo najvyššími kvalifikačnými predpokladmi pre plnenie tejto funkcie, pričom rozhodujúcu úlohu tu zrejme zohrala právna norma stanovujúca zloženie tohoto i ostatných zastupiteľských orgánov.

Revízne komisie v zlúčených družstvách sa tvorili v podstate delegovaním členov do tohoto orgánu podľa celkového počtu členov v pôvodnom družstve, pričom každé z nich tu zastupoval najmenej jeden delegát. Aj tu išlo o presadzovanie záujmov bývalých družstiev. Nekládol sa však už taký dôraz na kvalifikačnú stránku výkonu funkcie.

Hoci všetci členovia vykázali dĺžku členstva v komisii do 5 rokov, nešlo o úplne nových členov. Zo 17 členov nových revíznych komisií 10 pracovalo v týchto orgánoch pôvodných JRD a 4 boli členmi predstavenstiev. Prejavila sa teda kontinuita členstva v revíznych komisiách.

Z hľadiska formálnej kvalifikácie sa revízne komisie aktom zlúčenia neposilnili. Na druhej strane bolo možné pozorovať zmeny v štruktúre podľa sociálneho pôvodu. Znížil sa podiel členov pozostávajúci z pôvodných roľníkov. Výraznejšie rozdiely sa však zaznamenali podľa profesionálnej činnosti. V pôvodných družstvách sa nevyskytovali príslušníci profesionálneho vedenia, respektíve jeho štábu. V obidvoch zlúčených družstvách už mali svoj podiel. Absencia pracovníkov zo štábnych útvarov pôvodných družstiev sa vyskytla preto, lebo dochádzalo k nesprávnemu výkladu stanov. Podľa neho nielen línioví riadiaci pracovníci, ale ani príslušníci štábnych útvarov riadenia nemohli vykonávať funkciu v revíznej komisii. V zlúčených družstvách došlo v tomto smere k správnejšiemu chápaniu stanov a odlíšil sa líniový riadiaci pracovník od pomocného štábného pracovníka riadenia.

Takto napr. pracovníci správy, či účtovnej evidencie a jednotliví referenti pre niektoré špeciálne otázky môžu zastávať funkciu člena revíznej komisie bez porušovania stanov. Do tohoto dôležitého orgánu sa tak môžu dostávať pracovníci s vyššou formálnou prípravou, ktorí majú osobné predpoklady zlepšiť jeho činnosť. Vyššia a úplnejšia kvalifikácia členov revíznej komisie vo veľkých zlúčených družstvách je nevyhnutná už aj preto, lebo v ich podmienkach už ani nie je objektívne možné urobiť si obraz o úspechoch, problémoch alebo nedostatkoch len na základe bezprostrednej skúsenosti. Treba sa tu opierať o štatistické, výrobné a ekonomické informácie, ktoré sa musia kriticky hodnotiť. Ďalej sa musia študovať a poznať rôzne zákony, vyhlášky, normy a podľa nich navrhovať opatrenia. Na druhej strane však treba priznať, že čiastočná personálna prepojenosť vedenia a revíznej komisie môže spôsobiť určité problémy, pretože takto môže vzniknúť nežiadúca závislosť niektorých členov od profesionálneho vedenia.

Aj napriek všetkým uvedeným zisteným skutočnostiam revízne komisie v obidvoch zlúčených družstvách vcelku nevytvorili kádrové predpoklady pre kvalitný výkon funkcie. Hospodárske vedenia ich stále chápali ako akýsi formálny a nie potrebný orgán kontroly, zložený predovšetkým z manuálnych pracovníkov, ktorí nie sú schopní získať potrebné informácie a nastoliť kvalifikované požiadavky pre konkrétne zlepšovanie ekonomickej a sociálnej činnosti družstva. Ako argument v tomto smere poslúži fakt, že ani v jednom pôvodnom bývalom družstve neexistovali zápisnice zo zasadnutí, vykonaných kontrol, previerok a vôbec o činnosti revíznej komisie. Naznačený stav pokračoval aj v zlúčených družstvách. Z týchto príčin nebolo možné vykonať obsahovú analýzu činnosti týchto orgánov. Tento fakt potvrdzuje skutočnosť, že revízne komisie v sledovaných družstvách nepracovali ani k spokojnosti členstva, ani podniku ako výrobnej, technickej, ekonomickej a sociálnej organizácie našej socialistickej spoločnosti.

Určité potvrdenia analýzy o nedoceňovaní tohoto orgánu priniesli výsledky dotazníkového šetrenia postojov a názorov členov profesionálnych a volených orgánov družstva i radových pracovníkov. Na jednej strane sa respondenti vyjadrili, že v kooperujúcich a integrovaných družstvách autorita volených orgánov ako celku (predstavenstvo a komisie) vzrástla, keď sa v jednotlivých podnikoch vyjadrením volených funkcionárov pohybovala od 20,8 % do 46,2 % a profesionálnych vedúcich od 16,1 do 45,8 %. Na druhej strane zase tí istí respondenti hodnotili ako veľmi nízky stupeň autority (od 57,1 % do 100 %) a prestíže (od 35,7 do 100 %) jednotlivých členov volených orgánov. Profesionálni riadiaci pracovníci sa taktiež vyjadrili, že sa vplyv volených orgánov a komisií v novom podniku posilnil (41,7 %) a iba 11,5 % si myslelo, že sa znížil. Podobne tiež radoví pracovníci videli a chápu funkčnosť a poslanie volených orgánov a komisií. Keby tieto orgány v družstvách neboli, až 36,7 % respondentov sa vyjadrilo, že ich postavenie by sa zhoršilo.

Tento subjektívny prejav zainteresovaných odráža objektívnu potrebu a potvrdzuje, že vzrast autority volených orgánov, a medzi nimi aj revíznych komisií, je funkčne potrebný a že v značnej miere súvisí aj s úrovňou kvalifikačnej pripravenosti zastávať zverené funkcie.

Získané výsledky postojov sú v určitej kongruencii s vykonanou štrukturálnou analýzou revíznych komisií. Jednotlivé skupiny družstevného spoločenstva vo všetkých rovinách si uvedomujú význam a potrebu volených orgánov, teda aj revíznej komisie, no v skutočnosti sa táto potreba nenaplnia — meritórne — kvalifikovanými odbornými členmi. Závažnosť daného javu si bude žiadať hlbší prieskum revíznych komisií.

ZÁVER

Vykonaná analýza sociálno-štrukturálnych zmien revíznych komisií v procese koncentrácie a špecializácie poľnohospodárskej výroby formami kooperácie a integrácie podľa niektorých biosociálnych znakov ich členov potvrdila, že tieto orgány majú v sledovaných družstvách svoje funkčné miesto v riadiacej sústave, že ich skladba sa relatívne, najmä vekove zlepšuje, ale že vcelku nenadobudli všetky predpoklady pre kvalitný a kvalifikovaný výkon svojej činnosti. Potvrdilo sa, že v týchto komisiách pra-

cujú naďalej družstevníci predovšetkým starších vekových kategórií, v prevaznej väčšine so základným vzdelaním, roľníckeho pôvodu, s nedostatočne komplexnými a odbornými skúsenosťami v oblasti meritórnej, a to s ohľadom najmä na širšie a hlbšie potreby revíznej činnosti v novovytváraných zlúčených družstvách.

Celkove možno poznatky z analýzy zhrnúť do nasledujúcich návrhov:

- Hlavný problém – odborný kvalifikovaný výkon členov revíznych komisií JRD – riešiť (v prvom rade) výberom a voľbou takého predsedu, ktorý má formálne vzdelanie a prax predovšetkým v oblasti ekonomiky, sociálnej politiky, pracovného práva a pod. a ovláda JRD ako výrobo-technický, ekonomicko-organizačný a sociálny systém. Za ďalších členov vybrať a zvoliť, popri schopných pracovníkoch výroby, aj ďalších štábných odborníkov z oblasti správy a riadenia družstva.

- Vymedzenie obsahu, delby a organizácie práce a metodické vedenie činnosti revíznych komisií, zápisy z rokovaní a pod., zabezpečiť školením. Obe tieto činnosti by mal vykonať a sústavne zdokonaľovať kontrolný a revízny útvar Okresnej poľnohospodárskej správy v spolupráci s Okresným výborom Zväzu družstevných roľníkov.

- Vo všetkých, ale menovite vo veľkých zlúčených družstvách zodpovednejšie dodržiavať a uplatňovať kvalitatívne prehlbovanie postavenia revíznych komisií v riadiacom systéme podniku, a to v zmysle vzorových i vlastných stanov. Určiť pravidlá vzájomného styku a jeho dôsledkov s hospodárskym vedením družstva.

- Systém a výsledky práce revíznych komisií pravidelne hodnotiť na členských schôdzach, respektíve na zhromaždeniach zboru zástupcov.

Možno predpokladať, že postupným uskutočňovaním a prehlbovaním uvedených návrhov sa dá dosiahnuť aktivizácia činnosti revíznych komisií. Niet sporu o tom, že tieto orgány môžu byť nielen formálne, ale aj fakticky, jedným z významných faktorov, ktorých úlohou je pozitívne vplývať na odhaľovanie zdrojov a rezerv v jednotných roľníckych družstvách vo všetkých oblastiach ich práce a tak komplexne racionalizovať efektívnosť riadiacej činnosti týchto socialistických veľkovýrobných organizácií.

Literatúra

SAGARA, D. a kol.: Spoločenská funkčnosť participácie pracovníkov na riadení poľnohospodárskych podnikov. [Záverčná správa.] VÚEPVŽ, Bratislava 1973, 125 s.

Došlo dňa 6. 7. 1976

HASPRÁ R., SAGARA D. (Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a výživy, Bratislava). *Niektoré sociálne aspekty činnosti revíznych komisií JRD v procese koncentrácie a špecializácie ich výroby*. Sbor. ÚVTIZ-Sociol. zeméd. 12 (2) : 115-127, 1976.

Jednou z najdôležitejších úloh v súčasnom období rozvoja nášho socialistického poľnohospodárstva je skvalitňovanie a zdokonaľovanie jeho riadenia na všetkých stupňoch. Sústavne rastúcim stupňom zospoločenšťovania a prehlbovania delby práce, koncentráciou a špecializáciou, formami kooperácie a integrácie táto potreba rastie aj v družstvách. V oblasti zdokonaľovania riadenia JRD má mimoriadne postavenie revízna komisia, ktorej činnosť je normatívne rozpracovaná v Zákone o poľnohospodárskom družstevníctve a vo Vzorových stanovách družstiev. Na základe

štruktúrálnej analýzy skladby týchto orgánov podľa vybraných biosociálnych znakov sa zisťuje, ktoré demografické, sociálne i profesionálne skupiny sú nositeľmi ich členstva a aká je kvalifikačná pripravenosť na výkon ich činnosti. Výskum sa uskutočnil v JRD, zapojených do viacerých existujúcich foriem integračných procesov. Výsledky napriek čiastkovému a relatívnemu zlepšovaniu potvrdili nedoceňovanie významu a funkčnosti tohoto orgánu. V revízných komisiách vzorky pracovali prevažne muži starších vekových kategórií, so základným vzdelaním, roľníckeho pôvodu, najčastejšie z úseku mechanizácie. Prejavil sa vcelku nedostatočný kvalifikačný predpoklad pre adekvátny výkon činnosti komisie. V novovytváraných zariadeniach na báze kooperácie a integrácie nastáva zlepšovanie kadrovej vybavenosti revízných komisií, čím vznikajú podmienky pre kvalifikovanejšie naplnenie funkčnosti tohoto orgánu v kolektívnej riadiacej sústave nových veľkovýrobných družstevných podnikov socialistického typu.

koncentrácia; špecializácia; kooperácia; stanovy JRD; revízna komisia; štruktúrálna analýza; biosociálny znak

ГАСПРА Р., САГАРА Д. (НИИ экономики сельского хозяйства и продовольствия, Братислава). Некоторые социальные аспекты деятельности ревизионных комиссий ЕСХК в процессе концентрации и специализации их производства. Сбор. УВТИЗ - Sociol. zeměd. 12 (2) : 115-127, 1976.

Одна из важнейших задач в данный период развития нашего социалистического сельского хозяйства — это совершенствование всех ступеней управления. Одновременно с ростом обобществления и углубления разделения труда, с концентрацией и специализацией форм кооперации и интеграции растут и запросы в кооперативах. В области совершенствования управления ЕСХК особое положение занимает ревизионная комиссия, работа которой нормирована в Законе о с/х кооперативах и в Примерных уставах кооперативов. На основе структурного анализа состава этих органов по данным биосоциальным признакам определяют, какие демографические, социальные и профессиональные группы являются носителями их членства и какова квалификационная подготовка к выполнению этой работы. Обследования проводились в ЕСХК, включенных в несколько форм интегральных процессов. Несмотря на частичное и относительное улучшение, данные подтвердили недооценивание значения и функций этого органа. В ревизионных комиссиях работают, как правило, пожилые мужчины с начальным образованием, крестьянского происхождения, чаще всего из области механизации. Выявлены недостаточные квалификационные предпосылки для выполнения данной работы. В создаваемых объектах на базе кооперации и интеграции отмечено улучшение кадровой вооруженности комиссий, что обусловит рост квалификации для функционирования этого органа в коллективной системе управления новыми промышленно-кооперативными предприятиями социалистического типа.

концентрация; специализация; кооперация; устав ЕСХК; ревизионная комиссия; структурный анализ; биосоциальный признак

HASPRA R., SAGARA D. (Forschungsinstitut für Agrarökonomik und Ernährung, Bratislava). Einige soziale Hinsichten der Tätigkeit von Revisionskommissionen der LPG im Prozeß der Konzentration und Spezialisierung ihrer Produktion. Сбор. УВТИЗ-Sociol. zeměd. 12 (2) : 115-127, 1976.

Eine der wichtigsten Aufgaben in der gegenwärtigen Etappe der Entwicklung unserer sozialistischen Landwirtschaft ist die Qualifizierung und Vervollkommnung ihrer Leitung auf allen Stufen. Durch ständig anwachsendes Maß der Vergesellschaftlichung und Vertiefung der Arbeitsteilung, durch Konzentration und Spezialisierung mittels Kooperations- und Integrationsformen steigt dieser Bedarf auch in den Genossenschaften an. Eine Sonderstellung im Bereich der Vervollkommnung der Leitung von LPG hat die Revisionskommission; die Normen für deren Tätigkeit wurden im Gesetz über landwirtschaftliches Genossenschaftswesen und im Musterstatut der Genossenschaften festgelegt. Aufgrund einer Strukturanalyse der Zusammensetzung dieser Organe nach ausgewählten bi sozialen Merkmalen wird festgestellt, von welchen demographischen, sozialen und professionalen Gruppen ihre Mitglieder stammen und wie sie hinsichtlich Qualifizierung auf die Ausübung ihrer Tätigkeit vorbereitet sind. Die Untersuchung erfolgte in den an mehreren existierenden Formen von Integrationsprozessen teilnehmenden LPG. Trotz der teilweisen

und relativen Verbesserung bestätigten die Ergebnisse das Unterschätzen der Bedeutung und der Funktionalität dieses Organs. In den Revisionskommissionen des Beispiels arbeiteten zumeist Männer höherer Alterskategorien, mit Grundschulbildung, von Bauernherkunft, am häufigsten vom Gebiet der Mechanisierung. Es kamen die im allgemeinen ungenügenden Qualifizierungsvoraussetzungen für die adäquate Ausübung der Tätigkeit der Kommission zum Vorschein. In den neu gegründeten Einrichtungen auf der Grundlage der Kooperation und Integration erfolgt eine Verbesserung der Kaderausrüstung von Revisionskommissionen, wodurch Bedingungen für eine qualifizierungsgerechtere Erfüllung der Funktionalität dieses Organs in dem kollektiven Leitungssystem neuer industriemäßiger genossenschaftlicher Betriebe des sozialistischen Typs entstehen.

Konzentration; Spezialisierung; Kooperation; Statut der LPG, Revisionskommission; Sturukturanalyse, biosoziales Merkmal

ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
Slezská 7
120 56 PRAHA 2

Adresa autorov:

Ing. Rudolf Haspra, CSc., ing. Dušan Sagara, CSc., Výskumný ústav ekono-
miky poľnohospodárstva a výživy, Trenčianska 55, 880 27 Bratislava
